

Данко Антоніна Юрївна

науковий співробітник відділу економіки та управління

загальною середньою освітою

Інституту педагогіки НАПН України

Аспірантка Інституту педагогіки НАПН України

м. Київ, Україна

Orcid ID:0000-0001-9551-4327

antoninadanko@gmail.com

ДОПРОФІЛЬНА ПІДГОТОВКА ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ В ДИСТАНЦІЙНОМУ ФОРМАТІ У ГІМНАЗИЯХ ПІСЛЯ ТРАНСФОРМАЦІЇ СИСТЕМИ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Анотація

Допрофільна підготовка здобувачів освіти, в умовах сьогодення, це проблема, яка набуває актуальності за рахунок трансформації освітньої системи України. Впровадження нової системи класифікації освітніх закладів на школи, гімназії та ліцеї вимагає чіткого розподілу завдань перед навчальними закладами різного типу, за рахунок чого освітня діяльність здобувачів освіти дещо змінюється. Зважаючи на той факт, що в ліцеях, старша школа, реалізуються відповідні освітні профілі, дитина має зробити правильний вибір вступаючи в них. Вибір профілю вимагає від випускника гімназії не просто відповідального вибору, а й наявності базового рівня знань, адже вступи в ліцеї проводяться на основі конкурсного відбору.

В жорстоких реаліях сьогодення, навчальна діяльність здійснюється в дистанційному форматі, що впливає і на профорієнтаційну та допрофільну підготовку учнів. Так, наприклад, звичайні екскурсії до різних навчальних закладів були замінені на віртуальні, а позаурочна діяльність здійснюється із використанням комп'ютерних технологій. Перед учителем стоїть завдання не лише підготувати і провести дистанційний урок, а й показати учню, при виборі якого профілю цей урок буде актуальним, де він зможе застосувати отримані знання, а також допомогти зрозуміти яка профільна схильність є у дитини.

Ключові слова: гімназія, дистанційне навчання, допрофільна освіта, середня загальна освіта, здобувач освіти.

Abstract

Pre-professional training of education seekers, in today's conditions, is a problem that is gaining relevance due to the transformation of the educational system of Ukraine. The introduction of a new system of classification of educational institutions into schools, gymnasiums, and lyceums requires a clear division of tasks before educational institutions of various types, due to which the educational activities of those seeking education change somewhat. Given the fact that lyceums and high schools provide appropriate educational profiles, the child should make the right choice when entering them. Choosing a profile requires a high school graduate not only to make a responsible choice, but also to have a basic level of knowledge, because admissions to lyceums are conducted on the basis of competitive selection.

In the harsh realities of today, educational activities are carried out in a distance format, which also affects the vocational and pre-professional training of students. So, for example, regular excursions to various educational institutions have been replaced by virtual ones, and extracurricular activities are carried out using computer technologies. The teacher has the task not only to prepare and conduct a remote lesson, but also to show the student, when choosing which profile, this lesson will be relevant, where he will be able to apply the knowledge gained, and also to help understand what profile inclination the child has.

Keywords: gymnasium, distance learning, pre-professional education, secondary general education, education seeker

Вступ

Неодноразові спроби трансформації пострадянської школи та пострадянської системи освіти зазнавали лише часткового успіху, аж до 2023 року, коли ресурсні можливості освітніх закладів, їх педагогічний потенціал та перспективність були піддані цілісній переоцінці та класифіковані на три основні групи навчальних закладів: школа, гімназія, ліцей.

Гімназії – це заклади середньої освіти, які, після трансформації, спрямовані на підготовку середньої ланки здобувачів освіти, тобто підготовку учнів 5-9 класів. Ключовими ознаками гімназії, як типового закладу середньої освіти є:

- Здійснення класичної підготовки здобувачів освіти;
- Якісна мовна підготовка учнів середньої школи, із формуванням навичок вільного володіння рідною мовою;
- Допрофільна підготовка учнів 8-9 класів відповідно до фахової спрямованості визначеної у навчальному закладі (Крупеніна, 2018).

Паралельно із якісно новим підходом до формування різнорівневої системи освітніх закладів, актуальності набуває і проблема освітньої діяльності в дистанційному форматі,

яка викликана жорстокими умовами сьогодення через втручання росії на території України, а допрофільна підготовка здобувачів освіти вимагає впровадження нових прийомів та підходів, які дозволять учням розвиватись в тому напрямі, який для них є бажаним та провідним.

Проблема трансформації освіти, при впровадженні системи різнорівневої підготовки здобувачів освіти в окремих навчальних закладах розглядається чималою кількістю науковців, серед яких І. Удовиченко, Л. Гаєвська, Є. Суліма, І. Гавриленко, О. Скідін, М. Лукашевич, Н. Тарапатова, Г. Колін, Г. Макбурні, П. Скотт, Д. Деланті. Проблему організації дистанційного навчання в закладах середньої освіти описують Д. Белл, П. Друкер, М. Кастельс, М. Маклюен, Е. Тоффлер, Р. Кроуфорд, а особливості впровадження аспектів цифровізації освіти при дистанційному навчанні досліджували як закордонні так і українські науковці, зокрема О. Топузов, В. Кремень, О. Малихін, Н. Арістова, О. Данильян, О. Дзьобань, О. Висоцька, В. Биков, В. Горовий, та інші. Проблема допрофільної підготовки була розглянута О. Онаць, О. Топузовим, О. Дауктовим, Л. Липовою, О. Моріним, А. Смодриним, та іншими, але одночасне дослідження допрофільної підготовки здобувачів освіти в дистанційному форматі в середніх закладах освіти ще мало досліджене, саме тому **мета** даної статті полягає в тому, щоб розглянути особливості допрофільної підготовки здобувачів освіти в гімназіях в дистанційному форматі у період війни.

Основний виклад матеріалу

Вибір майбутньої професії та власного професійного шляху значною мірою впливає на долю людини. Залежно від того, на скільки правильний вибір людина зробила, вона може реалізувати себе в тій або іншій мірі та бути задоволеною власним життям. Вибору професії передують відповідна фахова підготовка, і для того, щоб обрати правильний фах та полегшити процес здобуття фахової освіти в закладах середньої освіти здобувачам освіти пропонується допрофільна, в середній школі, та профільна, в старшій школі, освіта, яка передбачає освоєння окремого профілю із поглибленням знань у окремій галузі.

Основна профільна підготовка здобувача освіти відбувається у старшій школі, саме тому, після здійснення освітньої реформи, профільна підготовка пропонується у ліцєях, вступ в які відбувається на основі конкурсного відбору, із урахуванням допрофільної підготовки учня та його початкового рівня знань. Профільне навчання можна охарактеризувати як диференційовану форму навчання, яка передбачає занурення у окремий профіль: філологічний, математичний, природничий, історичний і т. п. Головним завданням профільного навчання є якісна підготовка майбутнього випускника загальноосвітнього навчального закладу до ЗНО з тих навчальних дисциплін, які він визначає як ключові у майбутній професії. Мета профільного навчання: забезпечити поглиблене вивчення окремих навчальних дисциплін, залежно від профілю, та підготувати майбутнього випускника до його фахового зростання під час навчання в закладі вищої освіти та в майбутній професійній діяльності (Кремень, 2010).

Якісна профільна підготовка майбутніх випускників загальноосвітнього закладу освіти є можливою лише за умови, що допрофільна підготовка була проведена не менш

якісно. Допрофільна підготовка спрямована на те, щоб спонукати дітей на здійснення свідомого вибору під час навчання у старшій школі та задля подальшої якісної профільної підготовки (Липова, 2008).

Допрофільна освіта впроваджується у 8-9 класах, тоді, коли здобувач не просто відвідує освітній заклад для набуття базових знань, а коли він знає, які з освітніх дисциплін є для нього пріоритетними, які йому даються краще, а які не викликають у нього жодної зацікавленості.

Відповідно до Концепції профільної та допрофільної підготовки здобувачів освіти в Україні, профільна підготовка має реалізовуватись із використанням традиційних форм навчальної діяльності, зокрема: конкурси, змагання, гуртки, секції, науково-практичні конференції, дослідницька діяльність і т. п. Використання цих методів та прийомів спрямоване на розвиток природних задатків та здібностей дитини, що сприяють визначенню її профільного спрямування. Визначаючи основні форми діяльності допрофільної підготовки у 8-9 класах, яка здійснюється в гімназіях, закономірно можна виділити такі основні напрями роботи:

- допрофільну діагностику із використанням окремих психодіагностичних методик, які виявляють задатки та схильності дитини (наприклад в системі АІС Я-психолог);
- профконсультаційна діяльність, яка ґрунтується на партнерській взаємодії із фаховими навчальними закладами, що залучають учасників освітнього процесу до екскурсій, відкритих заходів та проводять профорієнтаційну роботу;
- взаємодія з батьками, яка ґрунтується на просвітницькій та інформаційній діяльності;
- підготовка до вибору профілю в процесі подальшої освітньої діяльності (Топузов, 2021).

Допрофільна та профільна робота, це робота, яка ґрунтується на засадах педагогічного партнерства, принципах послідовності, що реалізується комплексно. До даної взаємодії залучені не лише класний керівник та здобувачі освіти, а й учителі-предметники, і психолог, і соціальний педагог, і педагог-організатор й увесь педагогічний колектив гімназії загалом, профорієнтатор, служби зайнятості та представники інших громадських установ. Раціонально організована система освітнього партнерства закладу загальної середньої освіти дає змогу оптимізувати результати освітнього процесу в цілому (створити соціальні й освітні умови, забезпечити вплив, необхідні для досягнення найкращих освітніх результатів із можливих у реальних обставинах функціонування і розвитку конкретної школи), процеси допрофільної підготовки й профільної освіти учнів. (Топузов, 2021) . Зрозуміло, що дана робота, в традиційних умовах, є якісно організованою, але в умовах дистанційного навчання, яке є нині єдиною безпечною формою освітньої діяльності для здобувачів освіти загальноосвітніх навчальних закладів, даний вид діяльності зазнав суттєвих змін.

Організація освітньої діяльності в закладах середньої освіти здійснюється відповідно до Положення про дистанційне навчання (наказ Міністерства освіти і науки України № 1115 від 08.09 2020), відповідно до якого дистанційне навчання – організація освітнього процесу (за дистанційною формою здобуття освіти або шляхом використання технологій дистанційного навчання в різних формах здобуття освіти) в умовах віддаленості один від одного його учасників та їх як правило опосередкованої взаємодії в освітньому середовищі, яке функціонує на базі сучасних освітніх, інформаційно-комунікаційних (цифрових) технологій (Положення, 2020).

Освітня діяльність в дистанційному форматі вимагає ряду адаптаційних змін, які мають сприяти збереженню здоров'я здобувача освіти, зокрема його емоційної стійкості та регулювання рівня навантаження під час навчальної діяльності. Більшою мірою, дистанційний формат навчання передбачає пряму взаємодію всіх учасників навчального процесу в реальному часі, але із різних місць із використанням інформаційно-цифрових технологій і лише третина навчального матеріалу може надаватись на самостійне опрацювання.

Допрофільна підготовка, зокрема допрофільна діагностика, в аспекті дистанційного навчання, вимагає використання таких прийомів, які дозволять уникнути перевантаження дитини та забезпечать засвоєння нею необхідної інформації. В гімназіях, для проведення діагностичних досліджень по виявленню професійної схильності здобувача освіти пропонується проведення опитування, тестування в асинхронному режимі із використанням таких освітніх платформ як Google class, На урок, Teams, АІС Я-психолог і т.п. Запропоноване тестування має бути короткотривалим та ефективним із моментальною обробкою та представленням результатів діагностичного опитування. Важливо також враховувати, що здобувачі освіти можуть піддавати сумніву результати одного тестування, тому має надаватись кілька альтернативних діагностичних методик. Так, для діагностування допрофільної схильності учнів 8-9 класів доцільне використання діагностичної методики Климова А.Є, тест Холанда або Йовайши Л. та ін.

Після проведення діагностичного етапу допрофільної підготовки, в дистанційному форматі, здобувачі освіти долучаються до профільних консультацій, або профорієнтаційних заходів які проводяться закладами фахової підготовки, тобто, як професійними ліцеями, технікумами, так і закладами вищої освіти. Зустрічі проводяться в режимі реального часу, але вони мають бути короткими, не більше 20 хвилин, змістовними та простими, на рівні, який є доступним дитині 12-14 років.

Виконання учнями творчих завдань для виховних заходів, зокрема класних годин, які проводяться дистанційно, дозволяє їм поповнювати скарбничку знань про окремі види професії, тому такі тематичні профорієнтаційні класні години або тематичні профорієнтаційні зустрічі дозволяють дитині краще розумітись на тому, який фах їй подобається більше.

Долучення до профорієнтаційної роботи батьків також має свій позитивний вплив на освітню діяльність дитини, зокрема в аспекті визначення майбутнього фаху та необхідної

дитині допрофільної підготовки. Батьки можуть бути як у ролі наставників, так і помічників-консультантів, так і порадників, але, найважливіше, вони можуть стати прикладом для наслідування. Навіть під час дистанційного навчання, між батьками та дітьми існує пряма взаємодія, яка допомагає дитині визначитись із майбутнім фахом і необхідною допрофільною та профільною підготовкою.

Виходячи із того, зацікавленість якими навчальними дисциплінами у дітей проявляється, вчителі – предметники долучають здобувачів освіти до участі в конкурсах, предметних олімпіадах, наукових конференціях і т. п. В умовах дистанційного навчання інтелектуальні змагання не втратили своєї актуальності, навпаки, можливості дітей стали більшими за рахунок того, що доступними стали не лише змагання на рівні окремого міста або регіону, а й за рахунок того, що можна з легкістю відвідати цілий ряд заходів Всеукраїнського рівня не залишаючи власну оселю.

Висновок

Допрофільна підготовка здобувачів освіти у закладах загальної середньої освіти реалізується як в очному так і дистанційному форматах. Дистанційний формат ґрунтується на використанні традиційних прийомів та методів, але разом із тим, використовуються ці методи із залученням цифрових технологій, що є обов'язковою складовою в дистанційному навчанні, разом із тим, збільшує ресурсні можливості здобувача освіти через доступність інформації та можливість залучення до навчально-виховних профорієнтаційних заходів, або предметних змагань, конференцій без потреби залишати власну оселю, що в умовах війни, гарантує кращу безпеку, ніж відвідування місць із великим скупченням людей.

Якісна допрофільна робота педагогічного колективу гімназії допомагає сучасному здобувачу освіти не лише бути інформованим, а й дозволить зробити правильний вибір напряму допрофільної підготовки, та полегшить подальший вступ в ліцеї та заклади вищої освіти відповідно.

Література

1. Кремень В. (2010) Профільне навчання: шлях до ефективної реалізації. *Освіта України*. № 3-4. С.4
2. Крупенина Н. (2018) Трансформація освіти: тенденції, перспективи. *WORLD SCIENCE* № 4(32), Vol.7, 2018
3. Липова Л.(2008) Теорія і практика здійснення профільного навчання в середній загальноосвітній школі. *Директор школи, ліцею, гімназії*. – 2008. – №5. – С.32-37
4. Топузов, О.М. (2021а). Освітнє партнерство закладу загальної середньої освіти як чинник успішної організації системи допрофільної підготовки і профільного навчання учнів. Допрофільна підготовка учнів у сучасній гімназії: стан, проблеми, перспективи: збірник тез Всеукраїнського науково-практичного семінару. 7–11. https://undip.org.ua/wp-content/uploads/2021/10/Zbirnyk_tez_seminaru.pdf.
5. Міністерство освіти і науки України.(редакція від 08.09.2020) Положення про дистанційне навчання URL: http://osvita.ua/legislation/Dist_osv/2999/

6. Топузов, О.М. (2021b). Освітнє партнерство в системі загальної середньої освіти: теорія і методологія: монографія. Київ: Інститут педагогіки, Педагогічна думка. <https://doi.org/10.32405/978-966-603-2-2021-160>.
7. Допрофільна підготовка учнів у сучасній гімназії: стан, проблеми, перспективи: збірник тез Всеукраїнського науково-практичного семінару.- Київ : Педагогічна думка, 2021. — 72 с.